

Solu İslam'a Davet Eden Kitap: *İslam ve Solun Soykütüğü* Kitabı Üzerine

Yasin Aktay ile söyleşen

Beyza Güdücü

Kitabınızın başlığı “İslam ve Solun Soykütüğü.” Ardından ciddi bir soy kütüğü terminolojisi de kullanıyorsunuz. “Hegel oğulları”, “İbrahim oğulları” gibi. Sol ile ilgili bir kitapta alışık olmadığımız bir soy kütüğü gerçekten de. İbrahim oğulları ne ifade ediyor? Hegel oğulları da nereden çıktı veya şuradan başlamak isterim, öncelikle neden soy kütüğü? ne yapmayı umdunuz bununla?

Soru tam da budur aslında. Tarih kendi seyrinde gidiyor. Dünyanın geneline hâkim olan bir kavga ve bu kavganın bir tarihi var. Dünya tarihi bu kavganın tarihi aslında. Dine tabi olanlarla dini kendine tabi kılanlar arasındaki kavga. İnsanı şerefli bir mahluk olarak gören, her insanı, özünde saygıyı hak eden, doğuştan gelen hakları ve saygınlığı olan bir varlık olarak gören, kula kulluğu insan tabiatına en büyük zulüm olarak gören bir yaklaşım ile insanların soylarına, ırklarına, renklerine göre değerlendiren, şu veya bu temelde insanlar arasında kulluk hiyerarşileri oluşturan, bunu çoğu kez dini kullanarak yapan yaklaşımlar arasında bir kavga. Bu kavga insan var oldu olalı var olan, devam eden bir kavga. İbrahim insanlık tarihinde bu kavganın en asil en iz bırakan kahramanlarından biri. Ondan önce de sonra da nice insanlar gelip geçti. Onun çağrısını bile tahrif ederek kendi efendiliğine malzeme yapanlar oldu ve aslında ondan sonra bu kavgaya biraz da onun çocuklarının tipik ayrışması damgasını vurdu. Rabbi İbrahim’i birtakım emirlerle denemiş, o da onları yerine getirmişti. Allah, “seni insanlara önder kılacağım” demiş o

da “soyumdan da” deyince, Allah “zalimler benim ahdimde erişemez” buyurmuştu. (Bakara 124). Tevhid dininin radikal özü budur aslında. İbrahim bile olsa, kendi neslinden gelecek olanların peşinen kurtulmuş olma imtiyazları yok. Hele dünyada kimseye üstün olma imtiyazları hiç yok. Herkes Allah karşısında eşit, üstelik tevhidi özgürlüğü gerçekleştirme konusunda da eşit potansiyelde. İnsanı tarihe, ırka, soya, coğrafyaya veya atalar dinine, geleceğine mahkum etmeyen muhteşem bir birey anlayışı. Aslında insanlar arasındaki esas ayrışma bu temel sınavdan çıkıyor. Aynı temel sınav İbrahim’in oğulları arasında da bir ayrışmaya götürüyor. Bu ayrışmanın nasıl bir seyir aldığını biliyoruz tarihte. İbrahim’in oğulları İshak ve İsmail’dir. İshak’tan bütün bir Yahudi Hristiyan dünya, İsmail’den de İslam dünyası gelmiştir. İslam’ın ortaya çıkışına kadar dünya tarihi İshak oğullarının bir şekilde dünya tarihinde başaktör oldukları kavganın sadece İshak oğullarının kendileri arasında cereyan ettiği bir minvalde seyrediyordu. Kendi içlerinden çıkan, onlara gönderilen peygamberleri öldürecek kadar kavga çetindi. Roma’ya hâkim oldular ama Roma da onları dönüştürdü. İslam ortaya çıktıktan sonra kendi aralarındaki çelişkiler, kavgalar devam etti ama İsmailoğullarından birinin sahneye girmesiyle birlikte ondan sonraki hikâyede Judeo-Hristiyan eksen İslam’a karşı çoğu kez ittifak ederek, yer yer kendi içinde de çatışarak dünyadaki çatışmaların ana çizgisini oluşturdu. İslam’ın fetihleri, Haçlı seferleri, 1. Dünya Savaşı, bugünün AB’si hep bu eksenle okunacak şeyler.

Çok ilginç. Bu okuma anladığım kadarıyla Marx’ın dünya tarihini sınıf çatışmalarının tarihi olarak okumasını temelden reddetmiş oluyor.

Sınıf çatışmaları olur mu? Olur. Olmuş mudur? Olmuştur. Ancak bunları bütün bir insanlık tarihinin temel nirengi noktası olarak almak asıl hikayeyi ıskalamaktır. Doğrusu Hegel’den sonra dünya tarihi sağ-sol ekseninde tüketilmeye başlandı. Genç Marx da bir Sol-Hegelci olarak Hegel’den aldığı politik teolojiyi dünyanın bütün tarihini sınıf çatışmalarına indirgeyerek başka türlü yeniden üretti. Oysa Hegel’in kendisi, İshak oğullarından alıyor bütün muhayyilesini de motivasyonunu da. Aydınlanma Yahudi Hristiyan geleneği içinde, o geleneğe karşı bir kalkışma gerçekleşti ama tam bir kopuş olmadı. O geleneğe karşı bir alternatif de üretmedi, üretemezdi. Yahudi, Hristiyanlığa karşı veya genel olarak dine radikal çıkışları olsa da bilhassa İslam’a karşı sergilenen yaklaşımlarda Yahudi-Hristiyan geleneklere bağlılığın izlerini rahatlıkla sürebilirsiniz. Oryantalizm denilen literatür bunun bütün örneklerini sergiliyor ve bu literatüre katkıda bulunmayan hiçbir aydınlanmacı veya batılı felsefeci yok. Marx da bu oryantalist yaklaşımlarından kurtulamamıştır. Bütün insanlık tarihini bu hikâyenin dışında başka bir hikayeye, yani sınıf çatışması hikayesiyle kapatmaya çalışması, onu bu hikâyenin dışına çıkarmı-

yor. Yahudi geleneği içinde tanrıyla inatlaşma, tanrıya isyan ama son kertede başka insanlara karşı o tanrıya yakınlıktan mütevelliit kendi üstünlüğünü yeniden üretim vardır. Proletaryaya atfedilen Mesihanik misyonu kültürel anlamda sonuna kadar oryantalisttir, güç ilişkileri noktasında da bakmayın proletarya ismine, son derece seçkinci, sttencidir.

Judeo-Hristiyan diyorsunuz ama Avrupa solunun anti-semitizme karşı tutumunu nasıl değerlendirmek lazım bu çerçevede?

Avrupa solu genellikle anti-semitizme karşı güçlü bir duyarlılık geliştirmiştir. Bu aile içindeki bir kavga ama. Özde zulme veya soykırma karşı olduğunu yeterince göstermesi için aynı katliam veya soykırım misyonunu İsrail veya başka bir Avrupa lkesi sergilediğinde bekleriz. Anti-semitizme değil, siyonizme karşı tutumunu görmek lazım Avrupa solunun. İsrail'in bir halkı vatansızlaştırarak ona karşı uyguladığı insanlık dışı muamelelere karşı Avrupa solu hiçbir zaman anti-semitizme karşı sergilediğiyle kıyaslanacak bir tutum bile sergilemedi. Avrupa solunun içindeki bu damar, dünyanın her yanındaki sol hareketlere aynen intikal etmiştir. O yüzden İslam dünyasında erken dönemlerde Müslüman solcuların büyük çoğunluğu bu ilişkiye uyanmış ve soldan, solun iddia ettiği veya ne sürdüğü bir umut olamayacağını grmştir.

İslam dünyasında solun tutunamamasının sebebi bu mudur?

En önemli sebeplerinden biridir bu. Yani Avrupa solunun İsrail'in Filistin halkının yersiz yurtsuzlaştırılması pahasına karşı sergilediği, en iyi ihtimalle suskunluk daha kötü durumlarda desteği karşısında yarattığı ciddi bir hayal kırıklığı var. Bu hayla kırıklığı Arap dünyasında sosyalizmin bir seçenek olarak hızla gündemden düşmesini beraberinde getirmiştir. Solun evrensel genetiğinde, son kertede siyonizme bir sadakat vardır. Esas itibariyle topyaclığın kendisi de bir tür siyonizmdir. Her topya siyonizmin kardeşidir. Zihinde tasarlanan bir Tanrı-kentinin tarihin seyri ne istikamette olursa olsun, dünya gerçekleri ne durumda olursa olsun gerçekleştirilmesi arayışıdır topya. Zihinle gerçeklik arasındaki mesafenin kopukluğu ya "devrimci şiddet" yoluyla kapatılmaya çalışılır veya ilkesiz bir eyyamcılığa teslim olunarak. Türk solunun bir türlü ütopik hedefe ulaştıramayan, devrimci şiddetle bir süre oyalandıktan sonra tam bir eyyamcılığa teslim olması arasında bir tür sarkaç sürekli işler.

Yine de İslam ile Solun birlikte anılması, tartışılmaya başlanmasının nedeni nedir?

Aslında birlikte anılmaları o kadar da mutad değil. Türkiye'de İslam ve sol ilişkisi her zaman marjinal kesimlerin bir entelektüel uğraşı olarak kalmıştır. Hiçbir zaman geniş bir toplumsal taban bulamamıştır. Entelektüeller

bu tür kurguları toplumun gündemine getirme konusunda kayda değer bir başarı kaydederler ama bu toplumsal bir karşılığı olduğu anlamına gelmiyor. İslam ve sol ilişkisi üzerinden yeni bir siyasal cereyan oluşturma çabaları bilhassa soğuk savaş dönemi Arap İslamcılığında bir kez denendi ama çok güçlü bir damar oluşturduğunu söylemek mümkün değil. Dediğim en önemli neden İsrail ile ilişki, daha önemli neden tabii ki solun materyalistliği, aydınlanmacılığı ve ateistliği. Daha da önemli sebep, insanlar karşılaştıkları toplumsal çarpıklıklara karşı muhalefet için kendi kültürleri içinde daha güçlü bir sembolik imkana sahiplerse, "iyi" dedikleri her şeyi ifade eden, onu aramayı yönlendiren daha güçlü bir yola sahiplerse ona başvururlar. İslam, Müslümanlar için "iyi" olan her şeyin referansıdır. İyinin tanımı ve muhtevası üzerinde tartışma olsa bile genel anlamda bunu söyleyebiliriz.

İslam ve Sol kavramları sanırım 20. yüzyılda en fazla dillendiren isimlerden biri, İran Devrimi'nin de sembol isimlerinden biri olan Ali Şeriatî idi. Onun solu biraz cazip hale getirdiğini düşünüyor musunuz?

Aslında tam tersi, soğuk savaş yıllarında sol hareketlerin neredeyse kapatmış olduğu devrim, toplumsal değişim veya hakçılık, yer yer bağımsızlık, gibi mefhumlar için Ali Şeriatî solu bir seçenek olmaktan çıkarıp bu konuda İslam'ın yeterli tasavvuru da motivasyonu da nedeni de sembolik ve kültürel sermayeyi de sunduğunu ortaya koyan bir isim oldu. Şeriatî'yi okuyup sola hayran olunmaz. Şeriatî okunup, Müslümanların sol-sağ eksenli bir dünya zindanına mahkum olmadıklarını anlamak mümkün. Şeriatî Müslümanlara kendi tasavvurlarını bulmak, başka dünyaların kavgalarında oyalanmak yerine kendi mücadelelerinin soy kütüğüne bağlanmak noktasında ciddi bir özgüven aşıladı. Ciddi bir Marksizm eleştirisi yaptı, ciddi bir kapitalizm veya diğer batı düşüncelerinin eleştirisiyle birlikte.

İslam sola yakın değilse sağa, sosyalizme yakın değilse kapitalizme yakın olduğunu söyleyemeyeceğimizi anlıyorum söylediğinizden. Bu ikisinin de modernleşmenin sonucu olduğu için mi?

Elbette ki kapitalizm analizini sosyalist bir duyarlılıkla yapmamız mümkün değil. Sosyalizmin kapitalizmi eleştirisi topyekun kendi paradigması içinden, kurduğu bir dünya ile tutarlı. O dünyanın kendisi sorunluysa onun analiz ettiği hiçbir şeye katılmanız mümkün değil. Sosyalist bir tanımlamaya göre her tür emek alışverişini pejoratif anlamda kapitalizm olarak nitelemeniz mümkün. Kapitalist ilişkileri iyisiyle kötüsüyle tanımlayan sosyalistler, Müslüman bir dünyanın içinde meşru, haklı, helal, haram, mekruh olan ilişkileri kâle almadan bunu yapıyorlar. Bazı Müslümanlar da isimlendirmelerin kolayca geçirilebilecek işlemler olduğunu zannedip bir dizi ekonomik iliş-

kiyi, alışverişı de o gözle değerlendirmeye yöneliyor. Oysa Müslümanlar için helal-haram, mekruh-müstehap sınırları çok farklı kurulmuş olabilir. Elbette bu çerçevede Müslümanları sosyalizme veya kapitalizme daha yakın diye nitelenenin bir anlamı yok.

Bu tür tartışmalar Gezi Olayları sırasında çok gündeme geldi. Özellikle Gezi'ye destek veren anti-kapitalist Müslüman solcular oldukça gündemdedi.

Evet, baştan sona tuhaflıklar içinde. Kavganın kimin kavgası olduğuna bakmaksızın, sahneye tamamen uygunsuz bir biçimde dalmış bir gruptu. Ne kapitalizm analizleri sağlıklıydı, ne İslam'ın emek-sermaye, tarih, toplum hakkındaki otantik yaklaşımlarına dair derinlikli bir yaklaşımları. Daha yeni sermayeyle tanışmış, asla ülkenin kapitalizminin temsilcisi sayılamayacak Müslümanlarına "ihtiyacınızın fazlasını infak etmek zorundasınız." deyip Türkiye'nin kanını emen finans kapitalistlerinin düzenlediği belli olan protesto eylemlerinde ne atılma gayreti anlaşılabilir gibi değildi. Sözüm ona asıl kapitalistlerin çok hoşuna gidiyordu bu çıkış, o yüzden televizyon kanallarında bol bol yer verdiler ama tabii ki toplumdaki algılanışı çok daha farklı oluyordu.

Solcular İslami kesimi sıçrama tahtası olarak mı kullanmak istediler?

Solcular her zaman iktidara gelebilmek için her türlü aracı kullanma konusuna özel bir ilgi göstermişlerdir. Çünkü kendi imkanlarıyla, kendi söylemleriyle, kendi araçlarıyla iktidara gelme imkanı yok. Aslında araç ve amaç arasındaki ilişki konusunda hiçbir etik ilkeye bağlı olmamaktan kaynaklanıyor bu durum. Türkiye'de İslami kesim zaten solun idealize ettiği anlamda, ezilmiş, taşradan gelen halk kesimi ve kendi siyasal imkân ve araçlarıyla mücadelesini verip iktidara yerleşiyor. Üstelik iktidara gelirken ülkenin demokratikleştirilmesi, ezilmiş kesimlerin haklarını alması, özgürlük alanlarının genişletilmesi gibi kendi jargonuyla da son derece devrimci işlere imza atıyor. Ama sol bunu alkışlamak yerine kendi başına bir iş yapmış olmak dolayısıyla İslamcılara karşı öfkesini boşaltıyor. Bu açıkça kıskançlığın bir tezahürü. Ama solun İslamcılarla ilişkisinde de bugün PKK ile olan ilişkisinde de geçmişte askerle, Türk ulusalcılarıyla olan ilişkisinde de hep bu araçsalcı bakış açısı hâkim olmuştur. Solun durumu apaçık bir kifayetsiz muhterisliğin durumudur.

İslamcı çevrelerde Sol öykünmesi var. İslam'ı meşrulaştırma mıdır yoksa "yanaşma" mıdır?

"Bazı" İslami çevrelerde desek daha doğru olur. Doğrudur, solun kültür alanında daha üretken olduğu bir gerçek. Belki bu, pratikteki yetersizliğin, başarısızlığın başka bir alanda kapatılması olarak da anlaşılabilir. Her ne ka-

dar ürettiği kültürle de toplumda bir rağbet, bir kabul görmese de, ürünleri biraz üst tabaka ürünler olmuştur. Bunun da bir nebze cazibe oluşturması anlaşılabilir bir durum. Ancak, Türkiye'de İslam'ın meşruiyeti toplumsal anlamda her zaman solunkinden çok daha fazladır. Garip bir durum ancak sol Türkiye'de sergilediği kibirli elitizmle cezbediyor bazı kitleleri. Elitizm, tabii bir duygu ve insanlar söylem düzeyinde sergilenen bu kibirli tavra tav olabiliyor. Teorik düzeyde kapatılan bir dünyanın içine kapağı atıp insan kendini bir anda diğer insanlardan üstün görme imtiyazını elde etmiş oluyor. Kolayca elde edilebilen bir statü. Psikolojisi daha ilginç bir durum. Kinizmin psikolojisiyle çok ortak. Oraya mensup olarak elinizi hiçbir taşın altına koymadan kolaydan bir "dünyanın bütün sırlarını çözmüş" olma imtiyazı elde etmiş oluyorsunuz.

Sol Güney Amerika'da kilise ile birlikte hareket ederken Türkiye'de sol İslam'a düşmanlığı-aşağı görme durumunu neye bağlıyorsunuz?

Güney Amerika'da sol kendi epistemolojik kökenleriyle ciddi bir muhasebe yaparak kendi ülkesi için mümkün olanı aramış, yani siyasal bir performans ortaya koymuştur. Kabul etmek gerekir ki, Latin Amerika solun bildik genetiğine Avrupa solu kadar yakın değil. Onlar için İslam sorunu yok gibi bir şeydir. O yüzden bu sorunu atlatmaları daha kolay olmuştur. Bizim solcularda ise İslam'a bakış Avrupalı bir göze vekalet eder. İslam'la Avrupalılar adına hesaplaşırlar.

İslam tarihinde önemli kültür dönemleri var. Endülüs, Osmanlı ve hatta Selçuklu dönemleri. Ondan sonra neler eksildi ki İslam toplumu geriye düştü?

1918 yılında girilen 1. Dünya Savaşında Osmanlı Devleti, bütün İslam dünyasının bütünlüğünü ve dirliğini temsil eden haliyle yenik düştü. O savaşın en önemli sonucu bu olmuştur. Bu savaştan sonra uluslararası sistem tekrar bir İslam siyasi birliği veya varlığı oluşmasın diye bütün tedbirlerini almış durumda. O saatten sonra Müslümanlar kendi siyasi birlikteliklerini oluşturamadılar. Zira Osmanlı toprakları üzerinde kurulan onlarca devletçiğe biçilen görev böyle bir birlik arayışında olmamak, bu tür birlik arayışlarını veya ihtimallerini söndürmek. Bugün İslam dünyasının geriliğinin en önemli sebebi bu siyasal durumdur. Müslümanların bir atak yapabilmeleri için önce kendi başlarına dikilmiş gardiyan devlet ricalini atlatmaları gerekiyor. Bu da o kadar kolay olmuyor. Arap Baharı sürecine yaşadıklarımız ortada. Hikaye uzun, ama buradan başlıyor.

Bu da tabii İslam dünyasının bugünü yorumlamak, bugünün sorunlarına sadece kendisinden cevap bulmakta zorlanmasını beraberinde getiriyor.

Ortada bütün bu gelişmeleri yorumlayacak ve ona karşı kendi refleksiyle, kendi aklıyla ve kendi organlarıyla cevap verebilecek bir siyasal beden yok. Bu bedenlenme ihtimali tekrar Türkiye'de zuhur ediyor ve bunun bütün dünyayı nasıl heyecanlandırđını görüyorsunuz. Ama heyecanlandırđı dünya kadar daha çok, Osmanlı sonrası düzeni tesis etmiş olan, o düzenin statükosunu da kaygılandırıyor.

Bu durum bir ifadenizde "dünya sistemine bir muhalefet olarak Türkiye" deyişinizi resmediyor gibi. İktidarda bile muhalefet rolünü yerine getiren AK Parti'nin epey zamandır gerçekten de iktidar olduğu konusuluyordu. Oysa sizin deyiminizle AK Parti hl bir yanıyla içerde değilse bile dışarıda muhalefet rolünü oynuyor.

Kesinlikle doğru. AK Parti'nin gücünü muhalefetten aldığı söylendi hep. Büyük lde doğru. Tam da o yüzden iktidarın onu gücünü tükettiği de söyleniyordu. Oysa AK Parti hkmeti, lideri Recep Tayyip Erdoğan şu anda dünyadaki çarpık düzene muhalefeti en üst düzeyde yürütüyor. "Dünya beşten büyüktür" diyor. Dünyanın bugünkü çarpık, adaletsiz, zalim kurgusuna meydan okuyor. Onun yönettiği ülke insani yardım noktasında dünyada birinci ülke haline geldi. Dünyada kendi ülkesinde zulüm gören her mazlumun sığındığı liman oldu Türkiye. Avrupa'nın sömürmekten başka bir ilişki kuramadığı Afrika'ya dünyanın yardımını götürdü. Üstelik bütün bunları güçlü bir kalkınma programı gerçekleştirerek yaptı. Yani kendi halkı içindeki ekonomik çelişkileri de tarihinin en minimum seviyesine indirerek yaptı.

Bu rolün de solu kıskandırması gerekiyor sanırım, değil mi?

Yani, niye kıskansınlar canım, çalışsınlar onlar da, yapsınlar bir şeyler. Samimilerse aslında Erdoğan nefretiyle kendi ilerini kemireceklerine, dünyada adaletsizliğe meydan okuyan tek lider olarak bu lidere hakkını teslim etsinler.

Bu arada Ermeni meselesine hem Türk solunun hem de Avrupa solunun büyük ilgi göstermesine ne diyorsunuz?

Sadece sol bu konuya ilgi duyuyor olsaydı, solu kendi içinde analiz ederek bitirirdik ama için ilgini Avrupa'nın sağcısı da solcusu da bu konuda birbiriyle yarışırken, bizim Türk solunun önemli bir kısmı bu konuya son zamanlarda daha büyük bir ilgi duymaya başladı. Aslında günümüzde yaşanan tonlarca katliam, soykırımlara ve Avrupalıların bu işteki açık dahline sessiz kalan Avrupa solunun kendi sağcısıyla birlikte yüz yıl önce yaşandığı

söylenen “Ermeni ve diğer Hristiyan azınlıklara” yönelik hadiseleri soykırım olarak niteleyerek vicdan yapması, sadece haçlı bir güdüyle hareket ettiğini gösteriyor. Türkiye'ye karşı ciddi bir haçlı motivasyonu var ve bu motivasyon bugün Ermeni meselesinde bütün maskesini düşürmüş oluyor. Bu noktada solun bütün o sınıf analizlerinin hepsinin üstüne bir kapak gibi yapışan bu haçlı ruhuna nasıl bir heyecanla koştuğunu görüyoruz.

Bu da kitabınızda iddia ettiğiniz, Hegel öğullarının tarihe nasıl ve nereden girdiklerini bir nebze açıklıyor sanırım, yani aslında onlar gerçek bir aktör değil, asıl şecerde yani İbrahim öğullarının silsilesinde yerlerini almış oluyorlar.

Öyle diyebiliriz. Yani gerçekten vicdanla hareket edecekseniz, yüz yıl önce sadece Ermeniler mi öldü, sürüldü? Ermenileri Müslüman Türk-Kürt-Arap halkına karşı kıskırtıp onlara karşı soykırım planları yapanları niye kimse hatırlamıyor? O esnada ölen onca Müslümanı kim hatırlayacak? Ya Balkanlar'dan göç ettirilen veya katliama maruz kalan bir buçuk milyon Müslümanın acısı acı değil mi? Solun bu konuda ortaya tarih analizleri ve tarihin bugünün nedenleriyle yeniden yazılması hususunda hiçbir farklılık ortaya koymuyor olması, Haçlılık ruhunun paylaşılmasından başka bir şekilde izah edilemez. O ruh bilince işlemiş bir kitle psikolojisini hakim kılıyor. Irkçıdır, kan davacısıdır, kindardır, insanlığa vereceği hiçbir olumlu mesajı yoktur.

Peki Avrupa Birliği'nde son günlerde yaşananlar bu haçlı ruhundan etkilenmeye bağlanabilir mi?

Yani Türkiye'ye karşı sergilenen direnç, her aşamada çıkarılan hesap dışı yeni engeller ve giderek Avrupa'da nüksetmeye yüz tutmuş olan yeni Türkiye karşıtı söylemleri bir yere oturtmamız lazım. Türkiye'de kendilerine son derece sadık bir laik-seküler kitle yarattılar ama kendileri her geçen gün fersah fersah o seküler sözden sapıp kendi haçlı kökenlerine dönüş yapıyorlar. Bunu bizimkilerin görmesini umuyorum.

Bu kitabı okuduğumda, açıkçası kitabın şöyle bir mesajı olduğunu hissettim. Kitabınızla solla İslam arasında bir sentez aramak yerine, hatta bu sentezi arayanlara da karşı olarak solcuları İslam'a davet ediyorsunuz.

Güzel ve bence yerinde bir sonuç çıkarmışsınız. Sol entelektüeller yıllarca İslamcıların kendilerine neden tabi olmadıklarını tartışıp durdular. Unuttukları bir şey vardı. Şayet aradıkları şey ne ise İslam'da fazlası vardı. Üstelik aradıkları şey içinde bocaladıkları ortam ve zümreler içinde yitip gitmiş bir şeydi. Bulmak üzere yola çıktıkları şeyi bir süre sonra aramaktan vazgeçmiş, kendi kendilerini yüceltmeye başlamışlardı. Oysa İslam, dünyada

hiçbir imtiyazın hiç kimsenin ebedi mlk olmadığı bilinciyle buna karşı da en sağlam tavrı koyuyor. Nefisle mücadeleyi, kendi kibri, hasedi ve gururuyla mücadeleyi cihadın en büyüğü olarak gören bir dinden ancak insanlara rahmet sadır olur.

İSLAM ve SOLUN SOYKTę¹

Ey Kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Tevrat da, İncil de şüphesiz ondan sonra indirilmiştir. Akletmiyor musunuz?

Hadi, bilginiz olan şey üzerinde tartışsınız. Ama bilginiz olmayan şey hakkında ne diye tartışsınız? Halbuki Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Al-i İmran 65-66

Bugünün siyasetini veya toplumsal gerilimlerini sınıf temelli analizlerle yorumlayıp açıklamamız mümkün müdür? Doğrusu böyle bir soru için bile bir hayli gecikmiş durumdayız.

Dünya Karl Marx'ın bütün tarihsel çatışmaları sınıf eksenli bir dinamige indirgediği 19. yüzyılın şartlarından çok farklı bir yere gelmiş bulunuyor. Buna rağmen Türkiye'de sol çevrelerin sınıf nostalgileri hala zaman zaman depreşir. Garip bir biçimde kendi kavgalarının sınıfsal bir kavga olduğunu zannederler de kime karşı ve kiminle hangi safta durduklarına dönüp bakmayı akıl etmezler bile.

Gezi hadisesi bu trajikomik görüntüyü sınırsızca üretilip herkesin gözünün içine soktuğu halde buna bile gözleri açılmadı. Türkiye'nin finans kapitalistlerinin, hatta evre katliamcılarının birer solcu militan gibi Türkiye'nin görmüş ve görebileceği en halkı hkmetinin ve liderinin karşısında proleter bir jargonla ayaklanmanın başını çekmesine dönük sol çevrelerde hiç bir öz-eleştiri metni okuyamadık.

Aslında dünyada Marksistlerin önemli bir kısmı da Marksizmin dünyayı açıklama konusunda içine düştüğü krizi çözebilmenin bir yolu olarak dünyada çok farklı çatışma alanlarının (antagonizmaların) var olduğu ve bütün bu alanların tek başına sınıfa dayandırılmayacağını kabul ettiler. Marx'ın veya ilk dönem Marksistlerinin ihmal ettiği, hatta inkar ettiği farklı antagonizmalar

¹ Bu yazı, Yasin Aktay'ın *İslam ve Solun Soykütüğü* (2016, Ankara: Tezkire Yayınları) isimli kitabının sonuç kısmından alınmıştır. Kendisiyle kitabı üzerine yapımış mülakatın sonunda bu mülakatı tamamlayacak bir alıntı olarak yayınlamamıza izin verdiği için kendisine teşekkür ederiz. (edtrun notu).

arasında dinsel, cinsel, etnik temelli antagonizmalar vardı. Zamanla bunların arasına çevre, tanınma, ve yaşam tarzı gibi antagonizmalar katıldı.

Bütün bu yeni antagonizmaların varlığının itirafı, yine de bütün siyasal alanı sağ-sol eksenli bir çatışma alanından ibaret görmekten kurtaramadı. Siyasal yelpazeyi veya bütün siyasal tavır ve tutumları sağ-sol ekseninin içine yerleştirmeye çalışmanın yeterli olduğu iddiasından geri durulmuş değil. Sol siyaset tıkandıkça bir "yeni sol" rüzgarı daha estirilir de yenisinin eskisinden hiç bir farkı olmaz. Yenisiyle eskisiyle solun tek aradığı şey iktidar olmaktır ama, bir türlü iktidar olamadığı için, bu halini bir meziyetmiş gibi göstermeye ve dönüp "hep muhalif olma" haline bir kutsiyet atfetmeye yönelir.

"İktidar olmadığı için muhalefet haline atfedilen kutsiyet" aslında Hıristiyan rahiplerinin, siyasal teolojisinin dolambaçlı iktidar teorisine bir yerden akraba çıkıyor. Bunu da en iyi yorumlayan ve adını koyanlardan biri de kabul edelim ki F. Nietzsche'dir. Onun *Anthi-Christ* (Deccal) kitabını biraz da anti-proleterya diye okuyabilirsiniz. Solun iktidar nefretine dönüştürülen iktidar eleştirilerinin üstü biraz kazındığında altından yoğun bir iktidar hasretinden ve talebinden başka bir şey çıkmaz. Esasen bundan daha doğal bir talep olamaz. Sorun bunun bu kadar ikiyüzlü bir biçimde bastırılmış olmasıdır, tıpkı Hıristiyan çileci söyleminin gizlediği iktidar arzusu gibi.

Bugünün gerek dünya gerekse Türkiye siyasetini sağ-sol yelpazesine sığdırabilene aşk olsun. İdris Küçükömer'e müracaat etmeye artık gerek kalmaksızın yeterince veri birikmiştir elimizde.

Sol siyaset tercihinin motivasyonları arasında sınıfsal zeminin payı ne-redeyse yok gibidir artık. Nişantaşı çevrelerine münhasır kalmış sol söylem ve siyasetin yeni dönemdeki müttefik arayışları arasında milliyetçi-ırkçı Kürt hareketi başta yer alıyor. Daha önceki ulusalcı ittifak noktasından bugün Kürtlerle ittifak noktasına Türk solunu hangi saik taşıyor olabilir? Biraz daha derine inelim, Türkiye'de sol hareketin içinden bir dini grup olarak Alevileri çıkarın ve bakın bir geriye ne kalıyor? Literatürde tarif edilen yine de iyi kötü bir sol var ve literatür ile gerçeklik arasında bir sapma payı anlaşılabilir de Türkiye'deki pratiğinde bu kadar sapmaya, artık başka bir isim verilir.

"Hegel-oğulları ile İbrahim-oğulları Arasında Siyaset ve Tarih" başlığı, aslında siyasetin gerek sınıfsal gerekse sağ-sol eksenli işleyişine dair tasavvurlara karşı, daha fazla geçerli olan başka bir dinamiğe dikkat çeker. Hegel'in sağcı ve solcu takipçilerinden itibaren siyaset eksenini sağ-sol eksenine göre okumak bir kural haline geldi. Oysa bizzat bu eksenindeki yer alış da dahi olmak üzere, siyasal davranışlara ve taraflaşmalara yön veren daha derin tarihsel saikler vardır.

İbrahim oğulları, yani İsmail ve İshak arasında elbette bir sorun yoktu. Ama onlardan sonra gelen nesiller arasında gerekleŖen tarihsel ayrışmalar, bütün bir insanlık tarihine yön vermiş ve hala vermeye devam ediyor. Bugün Medeniyetler atışması diye bahsedilen ve ne kadar hoşumuza gitmese de, antisemitizmiyle, islamofobisiyle geçerliliğine ne yazık ki tanıklık ettiğimiz büyük faylar belirliyor dünyadaki toplumsal hareketlilikleri.

Toplumsal tabanını bir türlü proleterya arasında bulamayan, bunun yerine kendine finans kapitalistten finansör, Türk, Kürt ulusalcılardan ve Alevilerden toplumsal taban bulmaya Ŗartlanmış bir solun bile motivasyonu İbrahim Oğulları arasındaki mücadelede nerede durduğuyla alakalı değil midir?

Bunu biraz daha açık görebilmek için herkesin son yirmi yıl içinde sergilediği İslamofobik tepkilere, dünya siyasetinde nerede durduğuna bir bakmak yeter.

* * *

Hız. Muhammed (s) Tevhid mesajını Mekke'de ve Medine'de tebliğ etmeye başladığında özellikle Yahudilerden yana karşılaştığı ilk tepki mesajının içeriğinden ziyade soyuyla ilgili olmuştur. Yahudi olmayan birinin ağzında bu mesajın ne işi olurdu? O nihayetinde bir mmi, yani kendi kitaplarından nasibi olmayan bir *gentile* idi. Peygamberlik bir misyon değil bir imtiyaz idi onlara göre ve Yahudi sekinciliğine aitti. Muhammed nihayetinde İbrahim'in oğullarından idiyse de İshak'ın torunlarından değildi ve bu, seçkinlik için yeterince güçlü bir sebepti. Oysa İsmail'in oğullarıyla da kardeş olmak seçkin sayılmak için gerekli olan sınırları da ortadan kaldırmış olacaktır. Çünkü Müslümanlık peygamber ayırmıcılığı yapmamak gibi, Allah'a yakınlık konusunda dil, ırk, renk ve cinsiyet ayrımı da yapmamayı gerektiriyor. Böylece İsmail oğullarıyla aralarında hiçbir fark olmaması diğer insanlarla aralarında hiçbir farkın da olmaması anlamına gelecektir. Bu da seçkinlik veya üstünlük ihtimalini baştan itibaren gideren bir gelişme olarak kabul edilmesi başlı başına imtihan bir durum.

Hız. Yusuf'tan sonra İsrailoğullarının Mısır'a yerleşmesi ve bilahare kleleştirilmeleri, ardından Musa eliyle kurtarılarak Filistin'e yerleştirilmeleri, sonradan arka arkaya gelen peygamberler... Hız. İsa'nın İsrailoğullarının içinden gelerek tarihe soktuğu yeni kulvar... Roma, Bizans ve ardından İslam'ın doğuşu... Kur'an-ı Kerim'de Hıristiyan ve Yahudilerle yaşanan tartışma ve diyaloglara dair müthiş kesitler. Sonradan İslam'ın Hıristiyan ve Yahudi topraklarında yayılışı, bir ortak miras olarak Kudüs'ün fethi ve Endülüs medeniyetinin kuruluşu. Arka arkaya düzenlenen ve yüzyıllara sari haçlı seferleri...

Avrupa içinde gerçekleşen din savaşları, Reform, Rönesans, Aydınlanma ve sömürge ataklarıyla İslam dünyasıyla yeniden karşılaşma, Oryantalizm ve İslam dünyasının halifeszleştirilmesi süreci... 1. Dünya Savaşı ve İsrail'in kuruluşunun merkezi bir rol oynayacağı Yeni Dünya düzeni... İsrail'in Siyonist politikalarının bütün dünyada bütün iddia edilen hümanist, laik, demokratik değerlerin hepsini hiçliğe çıkaracak şekilde bir meşruiyet kazanması ilh. Bu kısa dünya tarihi ve siyaseti turu bugünün dünyasının bütün antagonizmalarını yeniden anlamlandırmayı gerektiren bir tur. Bu turun içinde Hegel'in oğulları nerede duruyor? İşçi sınıfı ile burjuva sınıfı arasındaki kavga bu dünyanın neresinde? Dünyayı İbrahim'in oğullarının tarihsel seyri eşliğinde görmeyi denediğinizde proleterya kim, aristokrat kim, burjuva kim oluyor?

İsrail'in dünyadan gördüğü kayra orta yerde dururken ve bütün bir Orta Doğu'yu her gün şiddet akımlarıyla dalgalandırıp, ırkçı ve etnosentrik közlerle yakarken kim dünya proleterlerinin birleşme çağrısına kulak vermeyi düşünebilir? Daha da ötede proleterlerin davasını güdenlerin bile asıl imtihanları bu kavgada nerede durduklarıyla ilgili olmuyor mu? İslam dünyasında sol siyaset dilini bitiren asıl büyük etki Avrupa solunun İsrail'e karşı en iyi ihtimalle suskunluğu, daha da ötede soy bağları olmadı mı?

İbrahim oğullarından gelen ve kendilerini diğer kardeşlerinden ontolojik olarak üstün gören kavim, insanlığa rahmet olarak gelen bir misyonun kendileri üzerinden değil de aşağıda gördükleri kardeşleri üzerinden gelmesine tepki göstermişti. Misyonun kendisine itiraz yok ama misyonun taşıyıcısına karşı, misyonun muhtemel kıldığı prestiji çalınmış mülkü görme duygusu. Bu arkaik kıskançlık duygusu, aynı zamanda dünya ne kadar gelişse de, insanlık ilimde, sanatta ne kadar ilerlese de yok olmayan, her dem başka türlü tezahür eden bir duygu.

Bugün Türkiye'de bir muhafazakar parti olarak AK Parti'nin sosyal ve siyasal alanda sergilediği performans bir çok bakımdan sosyalistlerin hayal ettikleri ama hayallerinin bile erişemediği bir performans. Türkiye'nin demokratikleşmesi, gelir dağılımındaki adaletsizliğin görelî iyileştirilmesi, yaygın sosyal hizmetler ve politikalar, sendikal hakların geliştirilmesi ve Kürt sorununda Kemalist paradigmanın devlet adına tamamen terk edilmesi, Alevi kimliğinin yine Kemalist kurgunun hilafına tanınması ve itibarının iade edilmesi iktidardaki muhafazakar bir partinin eliyle gerçekleşti. Dahası bilhassa solcuların büyük işkenceler ve mağduriyetler yaşadığı, o yüzden sol muhayyilede intikam özlemi ayrı bir merkezi yer tutan 12 Eylül'ün yargılanmasının önünü açan ve yargılayan yine aynı iktidar oldu. Türk solunun mualimi evveli Nazım Hikmet'e yine iadei itibar bu iktidar tarafından yapılırken, daha geniş ve kapsayıcı bir vatandaşlık seviyesi de işaret edildi. Bütün bunlar kendisiyle tutarlı bir sol tarafından takdir edilmesi gereken hareketler.

Oysa Türkiye solunun tam da bu esnada giderek yaşam tarzı ve gardrob tartışmalarına saparak tam burjuva özellikler sergilemeye başladığı görüldü. Burjuvalaşma veya seçkinci refleks muhtemelen Türkiye solunun genetiğinde vardır. Zira Türkiye’de sol hiç bir zaman bir işçi-sınf hareketi veya halk hareketi olmadı denilebilir. Ancak her zaman iddia ettiği bir Mesahi rol olmuştur ki, bu rol onu Hegel’in ahfadı olmaktan ziyade İbrahim oğullarının tarihsel seyrinde uygun bir yere yerleştiriyor. Sonra dönüp bakıyor ve soruyor: bu demokratikleşme, insan haklarının ilerletilmesi, sosyal devlet uygulamaları, yoksulların üst sınıfa hareketliliği, 12 Eylül ile hesaplaşma “gerici” (siz mmi veya *gentile* diye okuyun) bir rol üstlenmesi beklenen muhafazakarlardan mı geliyor? Bu kahredici gerçeklik, bu imkansız durum olsa olsa bir kötü rüya olabilir...

Aslında, bu muhafazakarların bir tarihsel dönemde illa ki olumlu bir rol üstlenmeleri gerekiyorsa bizim yürüttüğümüz kurtarıcı role teslim olmaktan başka yolları yok. Bu manzarada, bu role neden direniyorlar ki?

* * *

Bu kitapta solun da İslam ve sol terkinin de bir soykütüğünü yapmayı denedik. Allah’ın insanlara bir nimet olarak niteleyip İslam’la tamamladığını söylediği irfan yoluyla şereflendikten sonra kendini bir şekilde hoş göstermiş başka yollarda esenlik arayanlar için bir tezkire olsun bu kitap... Papaza kızgınlıklarını orucu açarak ifade edenler için bir ihtar...

Allah yeryüzünde zulme maruz kalarak, zayıf bırakılmış olanları, ilerinde bir özgürlük, kula kulluk cenderesinden çıkmak yönünde en ufak bir irade varsa, yani bir değişim iradesi varsa onları değiştirmek ve onları yeryüzünde gücün varisleri kılmak ister. Mülkün belli insanların arasında tedavül eden bir tekele dönüşmesinin yarattığı fesadı, bozulmayı bu veraset kuralıyla değiştirmek ister. Allah’ın bu iradesi tarihsel bir sünnet, bir tarihsel kural olarak tarih boyunca sürekli tecelli etmiştir. O yüzden peygamberlerin hikayesi biraz da bu mülkün dağılıma bir itirazdır. Ademoğulları veya İbrahim oğullarının arasındaki, yani dünya tarihinde dönmekte olan asıl hikayedeki kavga ve gerilimlerin içinde bu gerilim de önemli bir yer tutar. Ancak asıl kıssa bu değildir. Kıssanın z, sorunun özü, kula kulluktur. Kula kulluğun içinden ekonomik sömürü de çıkıyor, ideolojik aldatma da çıkıyor, siyasal tahakküm de çıkıyor, her türlü zulüm de çıkıyor. Zira kula kulluk, yani şirk en büyük zulümdür ve bir kula kulluğun ürettiği bir zulümden bizi kurtaracak olan şey başka bir kula kulluk olamayacaktır. Bir putun saçmalığını başka bir putu dikerek telafi etmek mümkün değil.

Solun soykütüğü kuşkusuz öncelikle tarihi sınıfların kavgasına indirgeyen Marksizme münasip bir tarih bilinci eleştirişiyle başlamalı. *Tarihbozumu*

isimli kitabımızda (Aktay, 2010) bu yönde ilk adımı atmıştık. Bugün sağ ve sol ve ona eşlik eden bütün taraflaşmaların dünyanın en önemli siyasal mecrası olarak algılanmasının neticede benimsenmiş bir tarih anlayışına dayanıyor olduğu bu düzeyden sonra çok daha iyi anlaşılır. Bu düzeyde sağ-sol kimliklenmesinin de büyük ölçüde İbrahim Oğullarının tarihi içinde ve onun bir halkasını temsil ettiği çok daha iyi anlaşılır.

Kürt meselesi özellikle solcular ve İslamcılar arasındaki önemli rekabet alanlarından biri olmuştur. Kürt meselesine İslamcıların da solcuların da milliyetçilik ötesi bir yaklaşıma sahip olduğu zannediliyordu. Oysa AK Parti eliyle Kürt meselesine getirilen açılımlar solcuların takdirini celp edecek yerde kısa süre içinde solcuların Kürt meselesinde farklı bir milliyetçiliğe savrulmalarına tanık olundu. Türk solunun Türk ulusalcısı örneğine aşinalık vardı, ancak Kemalizmin gadrine uğramış Kürtlerin ezilmiş, aşağılanmış, ayırımcılığa tabi tutulmuş Kürtlerin haklarına duyarlılık olarak Kemalizme de mesafeli olan Türk solu kısmının AK Parti'nin Kürt sorunu açılımına neredeyse şovenizm derecesindeki Kürt milliyetçiliğine savrulularak verdiği cevap oldukça manidar olmuştur. Bu savrulma kuşkusuz sol ve İslamcılık arasındaki ilişkiye dair yeni ve ibretlik başka bir sahne yazmıştır.

Oysa İslamcıların Kürt meselesine verdiği cevap ancak Kürt milliyetçisi, hatta ırkçısı bir bakış açısından yetersiz görülebilir. Türk solunun kendine Kürtleri bir türlü gerçekleştiremediği Devrimi için bir payanda olarak kullanma arzusu gizlenemiyor bile. Sorunun çözümünden ziyade araçsallığı ve kendi siyasetini üretmedeki fonksiyonelliği çok daha fazla önemsenmektedir. O yüzden Kürt meselesinde hiç bir savunmacı yaklaşıma yer yok. İslamcıların Kürt meselesindeki tutumları Türk milliyetçiliğine Kürt milliyetçiliğiyle cevap vermek olmamıştır. İslamcılar ırkçı milliyetçiliğin her türlüşünü reddederler. Bu ret bir puta karşı başka bir put dikmeyi reddetmek kadar ilkeseldir. Zira asıl olan puta değil, putçuluğa karşı durmaktır. İnsanın yaratıcısıyla olan varlık sözleşmesinin özü de budur.